

УДК 372.8881.1

С. Вікторенко, асп.
Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, Київ

ДО ПРОБЛЕМИ ШВИДКОЧИТАННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАЦІ СТУДЕНТІВ

Проведено аналіз проблеми швидкочитання в організації навчальної праці студентів. Визначено роль швидкого читання в організації навчальної праці студентів та шляхи її вдосконалення. Розкривається теоретичний аналіз цієї проблеми, зокрема, акцентується увага на дослідженні методів покращення навчальної праці студентів. З'ясовано, що для набуття навичок швидкочитання доречно застосовувати тренінг, що поліпшить та прискорить цей процес. Узагальнено, що швидке читання грає допоміжну роль в організації навчальної праці студентів, і, щоб його розвинути, потрібні мотивація та щоденні тренування за певною системою.

Ключові слова: швидке читання, навчальна праця, студенти, навчання, читання, тренування.

Постановка проблеми. У наш час все більші вимоги ставляться до людини як до суб'єкта професійної діяльності. Тому велика увага приділяється психологічним аспектам та шляхам вдосконалення організації навчальної праці студента, походження та розвиток якої нерозривно пов'язані з рівнем професійної підготовки. Адже вдосконалення організації навчальної праці студента, складні особистісні утворення, яке формується під впливом професійного середовища та активної участі суб'єкта у професійній діяльності, є невід'ємною стороною професійної свідомості. Один із аспектів удосконалення навчальної праці студентів є швидкочитання та розвиток пам'яті. Студенти

мають вміння опрацьовувати великі обсяги інформації і робити це максимально ефективно, щоб отримувати та покращувати свої навички та знання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження процесів навчання швидкочитанню досить широко представлені в літературі. Відомі роботи, в яких розглядаються особливості процесу швидкого читання, аналізуються вміння, потрібні для протікання цього виду читання, розроблені приблизний алгоритм читання тексту в переглядовому режимі і система вправ для формування умінь швидкого читання (Толкачова І.П., Оперенка А.К.,

Маслико Е.А. та ін.). Незважаючи на це, не можна стверджувати, що проблеми навчання швидкочитання повністю не вирішені. Результати проведених в перших курсах ВЗО діагностичного зрізу з метою визначення швидкості читання і коефіцієнта засвоєння інформації, а також анкетування показують, що більшість студентів не володіють вміннями швидкого читання в тій мірі, в якій це необхідно, щоб користуватися ними практично та ефективно. Так, тільки 38% студентів знайомі з прийомами цього виду читання, тобто можуть швидко зрозуміти структуру тексту, що читається, відразу зрозуміти його загальну структуру або хоча б частину. Отже, доводиться констатувати, що програмні вимоги, згідно з якими студенти повинні вміти читати про себе з метою отримання часткової інформації, не виконуються повною мірою.

Мета статті – проаналізувати навчальну працю студентів, провести аналіз проблеми швидкочитання в організації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Студентський період життя – це не лише цікаві лекції, семінарські заняття, творчі вечори, дозвілля, але й систематична та складна розумова праця. Навчальна праця студентів – складний пізнавальний процес. Він тісно пов'язаний з інтелектуальними, емоційними та вольовими якостями особистості. Його сутність – складна система розумових процесів, які, звичайно, починаються сприйняттям навчальної інформації, потім продовжуються у вигляді опрацювання і перетворення її в знання на рівні абстрактного мислення і закінчуються застосуванням набутих знань на практиці [3].

Складність навчальної праці обумовлена тим, що об'єм і зміст інформації, якою повинні оволодіти студенти, безперервно збільшуються, в той час як термін навчання залишається незмінним. Усе це спонукає шукати нові, більш досконалі шляхи організації навчання і більш чіткого керівництва навчальною роботою студентів.

Культура навчальної праці – це система знань, умінь і навичок, які дозволяють раціонально організувати навчання, забезпечити його високу продуктивність. Культура навчальної праці студентів широке поняття. Здебільшого до нього включають [2]:

- гігієну розумової праці (знання правил збереження і підвищення розумової працездатності, а також вміння їх дотримуватись на практиці),

- техніку розумової праці (знання ефективних прийомів розумової діяльності і вміння їх виконувати),

- уміння планувати навчальну роботу,

- прийоми економії часу тощо.

Основні структурні елементи культури навчальної праці студентів:

1. знання своїх психологічних, анатомо-фізіологічних властивостей;

2. гігієнічних вимог щодо організації раціональної навчальної праці;

3. знання умов збереження розумової працездатності;

4. навички та вміння:

- цільові,

- планування розв'язання завдань, складання раціонального режиму дня,

- самоконтролю,

- розумової діяльності,

- роботи з книгою,

- розвитку пам'яті, уваги, уяви, мислення.

Така організація навчальної праці, яка при мінімальних затратах дає максимальні результати, називається науковою організацією праці (НОП). Головні елементи НОП – плановість в роботі, детальна до неї підготовка, поступове входження в неї, дотримання певного режиму, чис-

тота і порядок на робочому місці тощо. Ефективність засвоєння навчального матеріалу залежить від працездатності студента на той чи інший момент його розумової діяльності. Під працездатністю студента розуміють його готовність до виконання тієї чи іншої навчальної роботи з високим ступенем напруженості, з великими затратами нервової енергії протягом певного проміжку часу. Загальні правила економії часу студента [6]:

- кожен, хто займається певною справою, має чітко визначити мету своєї діяльності. Це допомагає завчасно спланувати роботу, організувати всі дії, необхідні для її досягнення, дозволяє контролювати її виконання щодо отримання кінцевих результатів;

- доцільно дотримуватися певної системи і послідовності в роботі, правильно і рівномірно розподіляти її у часі. Працювати потрібно систематично: кожного дня певну кількість годин, а не залпом, за один "присід". Адже робота "наскоком", ривками або часті зміни однієї форми роботи на іншу шкідливо позначаються на продуктивності розумової праці, швидко призводять до втоми, оскільки вимагають перебудови наших думок та дій. Крім того, будь-яке відволікання уваги руйнує логічно побудовану думку, після чого іноді доводиться витратити в кілька разів більше часу та розумових зусиль, щоб повернутися до цієї втраченої думки;

- великі перерви під час розумової праці не корисні, оскільки кожного разу після перерви потрібен певний час для входження в роботу;

- слід правильно чергувати різні види діяльності. Найсамперед, доцільно чергувати працю розумову та фізичну, згодом – різні види інтелектуальної праці. Це дозволить підтримувати високу працездатність;

- не менш важливим фактором підтримання високої розумової працездатності є вміння правильно відпочивати. Для відновлення сил потрібні перерви після кожних 1-2 год. роботи; відпочинком може бути і заміна розумової праці фізичною;

- не варто упускати без серйозних причин пораду: "Зроби сьогодні усе, що можна не залишати на завтра";

- слід привчити себе вести щоденник чи книжку для нотаток, де записувати плани на найближчі дні, тижні, місяць;

- лише вольові зусилля, бажання досягти максимальних позитивних результатів заощадять зусилля, час і допоможуть досягти найбільшої ефективності в роботі.

Для оволодіння навчальним матеріалом можна пропонувати студентам різноманітні методи самостійної роботи з книгою: складання плану прочитаного, складання тез, конспектування, анотація, цитування, рецензування, реферування, нотування (виписування незрозумілих слів з подальшим тлумаченням) [4].

Але, на сучасному етапі книгу замінили інші джерела інформації, такі як ІКТ (інформаційно-комунікативні технології), а студенти є "жителями" соціальних мереж, Інтернет-простору, віртуального комп'ютерного світу. Поняття "інформаційні технології" порівняно нове – це система сукупності методів засвоєння знань і способів діяльності на основі взаємодії викладача, студента та засобів ІКТ (інформаційно-комунікативних технологій), спрямованих на досягнення результату навчального процесу, що сприяє розширенню дидактичних можливостей в організації самостійної роботи студентів, а саме:

- забезпечення гнучкості навчального процесу за допомогою варіативності;

- трансформація змісту, методів і форм навчання, організації навчальних занять, поєднання різних методик навчання для студентів різнорівневої підготовки;

- варіювання складності та об'єму завдань, темпу їх виконання;

– активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів через моделювання якісно нового типу візуалізації навчального матеріалу як реальних, так і віртуальних об'єктів, процесів та явищ;

– ігрового навчання, бо "життя-це гра...";

– посилення мотивації і пізнавального інтересу студентів у навчанні за рахунок інноватики методів навчання, можливості індивідуалізації навчання;

– мобільність на основі реалізації технічних можливостей комп'ютера, здійснення педагогічної корекції і безперервного зворотного спілкування та зв'язку;

– якісні зміни навчальної діяльності в цілому та контролю (здійснення тестового контролю з діагностикою, зворотнім зв'язком і оцінюванням етапів, дистанційна освіта).

Діяльність студентів є своєрідною по своїм цілям і задачам, змісту, зовнішнім і внутрішнім умовам, засобам, особливості проходження психічних процесів, виявленню мотивації, стану особистості і колективу, по здійсненню управління і керівництва.

Суб'єктами освітнього процесу у закладі вищої освіти є викладачі і студенти. Успішність їх взаємодії значною мірою залежить від структури їх діяльності, сутності якої полягає в організації і керуванні діяльністю студентів із засвоєння навчального матеріалу.

Діяльність викладача. Процес управління навчально-пізнавальною діяльністю охоплює кілька компонентів: планування, організацію, стимулювання, контроль і регулювання навчально-пізнавальної діяльності та аналіз її результатів.

Планування передбачає підготовку робочих програм із навчальних предметів, складання планів семінарських, практичних і лабораторних занять, розроблення індивідуальних завдань для студентів, тематики рефератів, курсових і дипломних робіт, методичних рекомендацій з їх підготовки тощо.

Організація навчальної роботи здійснюється у два етапи:

а) підготовчий – передбачає підготовку плану проведення конкретного заняття, технічних засобів навчання, наочності, дидактичних і роздавальних матеріалів; попереднє проведення дослідів, демонстрування, перегляд діафільмів; підбір методичної літератури і ознайомлення з нею;

б) виконавчий – полягає в організуванні власної діяльності викладача під час заняття та діяльності студентів; викладач ставить перед студентами навчальні завдання, створює сприятливі умови для їх виконання, чітко розподіляє функції між ними на практичних заняттях [6].

Стимулювання навчально-пізнавальної активності студентів здійснюється викладачем шляхом застосування різноманітних методів і прийомів: використання цікавих прикладів, розкриття практичної значущості навчального матеріалу для майбутнього фаху, опора на життєвий досвід тощо.

Сутність *контролю і регулювання* полягає у спостереженні за діяльністю студентів. Контроль у формі поставлених запитань, невеликих завдань дає змогу виявити рівень засвоєння студентами знань програмового матеріалу, опанування відповідними практичними вміннями та навичками, а також з'ясувати недоліки і складнощі процесу навчання. Це допомагає своєчасно вносити необхідні корективи і регулювати процес навчання додатковими поясненнями, виконанням відповідних вправ тощо.

Аналіз досягнутих результатів завершує процес викладання. Здійснюють його на основі отриманих через контроль результатів. Під час аналізу виявляють рівень знань фактичного матеріалу, вміння використовувати їх у

практичній діяльності з фаху. Аналіз передбачає зіставлення досягнутих результатів з навчальними цілями.

Учіння є специфічним видом трудової діяльності. Специфіка його полягає в тому, що:

– воно постає як система, елементи якої взаємопов'язані;

– у процесі учіння студенти створюють базу знань для майбутньої професійної діяльності;

– навчально-пізнавальна праця студентів здійснюється у теоретичній і практичній формах, які взаємопов'язані і спрямовані на формування знань і умінь;

– учіння, з одного боку, протікає під впливом викладачів, з іншого – його успіх значною мірою зумовлений рівнем організації самостійної пізнавальної роботи студентів;

– навчальна діяльність студентів у вищому закладі освіти має продуктивно-перетворювальний характер, а під час практики – творчо-продуктивний [9].

О.А. Андреев у книзі "Вчіться швидко читати" пропонує використовувати алгоритми читання. Диференціальний алгоритм читання зводиться до 3 пунктам:

– ключові слова;

– смислові ряди;

– домінанта-значення.

"Ключові слова несуть основне смислове навантаження. Вони позначають ознаку предмета, стан або дію. До ключових слів не відносяться прийменники, сполучники, вигуки. Дуже рідко виступають у цій ролі займенники, які лише заміщають вже вживане раніше в тексті предметне (ключове) слово. Дуже часто смисловий абзац тексту в цілому є допоміжним і взагалі не містить ключових слів.

Смислові ряди. Це пари слів, вони складаються з комбінацій ключових слів і деяких визначальних і доповнюють їх допоміжних слів, які допомагають у стислому вигляді зрозуміти справжній зміст абзацу. Саме смислові ряди є основою "золотого ядра" змісту тексту [3].

Висновки з цього дослідження та перспективи подальших досліджень. У статті проведено аналіз проблеми швидкочитання в організації навчальної праці студентів. Визначено роль швидкого читання в організації навчальної праці студентів та шляхи її вдосконалення. Розкривається теоретичний аналіз цієї проблеми, зокрема, акцентується увага на дослідженні методів покращення навчальної праці студентів. З'ясовано, що для набуття навичок швидкочитання доречно застосовувати тренінг, що поліпшить та прискорить цей процес. Якщо швидкість читання є дуже повільною або повільною, необхідно звернути на це увагу. Щоб збільшити швидкість читання, потрібний індивідуальний підхід у рамках існуючих прийомів та щоденні тренування. Сьогодні найсучасніші прийоми навчання швидкого читання ґрунтуються на розвитку здатності розуміти прочитане та належної організації процесу читання. Підвищувати швидкість читання можна самостійно з використанням методичних рекомендацій, викладених у літературних або електронних джерелах, на спеціальних курсах.

Список використаних джерел:

1. Мешко Г.М. Вступ до педагогічної професії ... / Г.М. Мешко // Техніка розумової праці студента. 2-е видання, стереотипне. – "Академік-дав", 2012.
2. Зіганов М.А. Швидкочитання / М.А. Зіганов. – М. : Ексмо, 2007.
3. Кудіна В.В. Педагогіка вищої школи / Кудіна В.В., Соловей М.І., Спіцин Є.С. // 2-ге вид., допов. і переробл. – К. : Ленвіт, 2007.
4. Кульга Н.К. Використання інноваційних технологій навчання – запорука успіху якісної підготовки фахівців / Н.К. Кульга // Проблеми освіти. – 2000. – Вип. 22.
5. Мешко Г.М. Вступ до педагогічної професії: Практикум. Навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / Г.М. Мешко. – Т. : ТИПУ, 2008.

6. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи / Т.І. Туркот // Навч. посібник. – Херсон, 2011.

7. Сікорський П. Якість вищої освіти – основна вимога Болонського процесу / П. Сікорський. – К. : Освіта, 2004.

8. Соловей М. Удосконалення виховної системи вищого навчального закладу у світлі Болонського процесу / Соловей М., Демчук В. / Рідна школа. – М., 2005. – №6.

9. Хрестоматія по загальній психології. "Психологія мислення" / Під ред. Ю.Б. Гіппенрейтер, В.В. Петухова. – Спб. : "Астрель", 2008.

10. Ясинская С.Г. Виды и приемы чтения. Обучение приемам ознакомительного чтения / С.Г. Ясинская. – М., 2007. – № 2.

Надійшла до редколегії 28.08.2018

С. Викторенко, асп.

Институт психологии имени Г.С. Костюка АПН Украины, Киев, Украина

К ПРОБЛЕМЕ СКОРОЧТЕНИЯ В ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ

Проведен анализ проблемы скорочтения в организации учебной деятельности студентов. Определена роль быстрого чтения в организации учебной работы студентов и пути ее совершенствования. Раскрывается теоретический анализ этой проблемы, в частности, акцентируется внимание на исследовании методов улучшения учебной работы студентов. Выяснено, что для приобретения навыков скорочтения уместно применять тренинг, что улучшит и ускорит данный процесс. Обобщено, что быстрое чтение играет вспомогательную роль в организации учебной работы студентов, и, чтобы его развить, нужны мотивация и ежедневные тренировки по определенной системе.

Ключевые слова: быстрое чтение, учебный труд, студенты, обучение, чтение, тренировка.

S.Victorenko, Postgraduate Student

Institute of Psychology G.S. Kostyuk NAPS Ukraine, Kyiv, Ukraine

TO THE PROBLEM OF FAST READING IN THE ORGANIZATION OF ACADEMIC WORK OF STUDENTS

The article analyzes the problem of fast reading in the organization of educational work of students. The role of fast reading in the organization of educational work of students and ways of its improvement are determined. The theoretical analysis of this problem is revealed, in particular, attention is paid to the study of methods for improving the academic work of students. It has been found that in order to acquire skills of rapid reading it is appropriate to apply a training that will improve and accelerate the process. It is generalized that fast reading plays a supporting role in the organization of student work and to develop the necessary motivation and daily training for a particular system.

Key words: fast reading, educational work, students, training, reading, training.